

ВЕБ-САЙТ БІБЛІОТЕКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ ПОБУДОВИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Савчук, Тетяна Степанівна

Savchuk, Tetyana

Директор НТБ ВНТУ

В статті розглянуті основні етапи створення і використання веб-сайту бібліотеки вищого навчального закладу. Сформовані основні вимоги, яким повинні відповідати віртуальні представництва бібліотеки.

Ключові слова: веб-сайт, віртуальна бібліотека, електронна бібліотека.

Першим етапом створення будь-якого сайту, у тому числі і сайту бібліотеки, є проведення детального аналізу інформаційних потреб його потенційних відвідувачів. Слід відразу взяти за правило, що сайт створюється саме для читачів, а не для самих бібліотекарів, тому інтереси користувачів повинні бути в першу чергу враховані при виробленні загальної структури та стратегії наповнення віртуального ресурсу.

Багаторічна практика створення сайтів дозволила сформулювати ряд загальних вимог, яким повинні відповідати віртуальні представництва бібліотек. Всі вони базуються на загальних критеріях для web-серверів. До ключових показників якості web-серверів в даний час відносяться:

- глибина змісту;
- простота навігації;
- стабільність інформаційних ресурсів;
- оперативність поновлення інформації;
- доступність для користувачів;
- єдність дизайну всіх розділів.

Глибина змісту визначається об'ємом наявної інформації, ступенем її деталізації і, звичайно ж, цінністю. Природно, всі ці показники повинні прагнути до максимуму. Інформативність бібліотечних сайтів може бути досягнута шляхом розміщення матеріалів, що представляють найбільший інтерес для віртуальних відвідувачів, якими потенційно стають всі користувачі Інтернету. До таких джерел відносяться, в першу чергу, електронний каталог та інші бази даних бібліотеки, бюлетені нових надходжень, відомості про склад фондів та розклад роботи відділів і філій, порядок запису, календар поточних і планованих подій (книжкових виставок, масових заходів і т.д.). При існуванні доступу до електронного каталогу дуже корисно привести його паспорт: з якого року відображається література, які види видань і на яких мовах представлені, поточну кількість записів, дата останнього оновлення і т.п.

Зміст сервера можна значно збагатити за рахунок розміщення інформації про фонд, виконаних довідок, повнотекстових збірників доповідей конференцій, що проводяться бібліотекою і ВНЗ, бібліографічних покажчиків, що випускаються, у тому числі і каталогів книжкових виставок.

Для середніх і малих бібліотек на першу сторінку сайту можна вивести такий елемент як "Книга тижня", в якому давати анонси найбільш помітних видань, що надійшли до бібліотеки за останній час. Читачі повинні мати можливість висловити власні думки про прочитану літературу, що має сенс організувати на сайті спеціальний форум.

Крім власне інформації про бібліотеку та її ресурси, дуже цінним є представлення переліку

посилань на найбільш багаті в інформаційному відношенні джерела з інших серверів. Такі переліки можуть носити як універсальний, так і тематичний характер і в цьому випадку бути електронним аналогом книжкових виставок, приурочених до актуальної проблематики, знаменним датам і подіям. Наявність подібних колекцій посилань зробить сервер притягальним для користувачів, які шукають в Мережі систематизованого і авторитетного знання. Наприклад, вже сьогодні в Інтернеті представлена велика кількість електронних аналогів відомих періодичних видань. Розміщення на бібліотечному сервері посилань на них більш ніж доречно, при цьому, для зручності читачів варто попередньо систематизувати журнали по галузях знань відповідно до традиційної бібліотечної класифікації. Вкрай корисними для читачів будуть також посилання на розглянуті раніше довідково-бібліографічні ресурси Інтернет та засоби пошуку інформації.

У випадку, якщо на інших серверах регіону не висвітлена в достатній мірі його історія та сучасний стан, завдання бібліотеки - підготувати такий огляд на основі власної краєзнавчої колекції. В даному випадку дуже доречно розміщення ілюстрацій з видами міста, історичних довідок, карт місцевості і т.д. Досить ефективним є створення регіональних довідників ресурсів Інтернет, оскільки загальноукраїнські рубрикатори вже зараз не в змозі повно відобразити склад і зміст регіональних сайтів. Формування подібних довідників не тільки бажано, але і необхідно, а крім того, бібліотечні фахівці зможуть з успіхом проявити себе на новому терені, повною мірою використовуючи досвід у сфері виявлення, систематизації та анування матеріалу в нових реаліях інформаційної діяльності.

Оскільки сервери відкриті для відвідування гостями з будь-якої точки планети, хорошим тоном вважається наявність англійської версії, яка зовсім не обов'язково повинна бути точною копією російсько і українськомовних сторінок. Англійський варіант може містити загальні відомості про бібліотеку і, звичайно ж, найбільш докладні відомості про послуги, що надаються віддаленим користувачам (МБА, електронна доставка документів). Електронний каталог в цьому випадку обов'язково повинен мати версію інтерфейсу англійською мовою.

Ідеальною є ситуація, коли потенційний користувач, на основі представлених на бібліотечному сервері відомостей, зміг би скласти вичерпну картину її інформаційного потенціалу і прийняти рішення про необхідність її відвідування в найбільш зручний час. Простота навігації залежить від логічності схеми побудови сервера, яка зазвичай має ієрархічну структуру. Важливо забезпечити відвідувачам можливість легко рухатися від розділу до розділу, легко повертатися назад або отримати довідку. Ключове значення при цьому має розробка титульної сторінки, яка містить загальний перелік розділів сервера, його своєрідний "основний ряд". Залежно від особливостей кожної бібліотеки цей перелік звичайно ж буде відрізнятися, однак наступні кілька розділів можна рекомендувати як обов'язкові:

- новини / календар подій (анонси майбутніх заходів у бібліотеці та короткі звіти про ті, які вже відбулися);
- загальні відомості про бібліотеку (перелік відділів із зазначенням осіб для контактів, розпорядок роботи, правила запису, історія бібліотеки,);
- інформаційно-бібліографічні ресурси (перелік і докладна характеристика наявних каталогів, картотек, баз даних на CD-ROM);
- відомості про фонди (склад книжкового фонду, періодики, фонду аудіовізуальних документів тощо);
- перелік наданих послуг (докладна вказівка всіх безкоштовних і платних послуг із зазначенням відділів та поточних розцінок).

Назви розділів іноді корисно наповнювати короткими коментарями, щоб відвідувач не гадав, за яким з посилань розміщені відомості про плановані книжкові виставки, де доступ до бюлетеню нових надходжень, а де правила замовлення літератури по міжбібліотечному абонементу. Посилання на найбільш цінні джерела, наприклад, на електронний каталог, доцільно розмістити і додатково виділити на титульній сторінці. Це ж відноситься і до великих масових заходів, анонс яких варто робити все більш помітним у міру їх наближення.

Безпосередньо до функцій, що забезпечують навігацію по сайту, відносяться "Карта сайту" і "Пошук по сайту". "Карта" представляє собою повну ієрархічну схему всіх розділів сервера. З її допомогою користувач може легко визначити, в якому з розділів міститься цікава йому інформація. "Пошук" - більш складна функція, реалізація якої вимагає участі технічних спеціалістів. Це, по суті, значно зменшений аналог пошукових систем Інтернет, за допомогою яких здійснюється розшук документів за ключовими словами в межах даного сервера. Використання "пошуку по сайту" не тільки доцільно, а й необхідно у випадках, коли обсяг сервера вимірюється тисячами документів.

Логічність побудови сайту підкреслюється правильним заповненням мітки <TITLE>, всередині якої вказується назва конкретної сторінки сервера. Ця позначка повинна відображати зміст саме цієї сторінки, а не просто включати найменування бібліотеки. Оптимальним є поєднання як назви бібліотеки (в цьому випадку можна обмежитися і аббревіатурою - наприклад, "Вінницька ОУНБ", "Бібліотека КП"), так і заголовка документа (наприклад, "Структура бібліотеки", "Правила запису читачів", "Календар подій на січень 2011 р. "і т.п.).

Обов'язковим правилом вважається розміщення на титульній сторінці посилання на електронну поштову адресу бібліотеки для того, щоб відвідувачі могли легко висловити свої побажання або задати питання.

Стабільність інформаційного наповнення визначається постійністю представленої інформації. Користувачі повинні бути впевнені, що знайдуть цікаві для них відомості, за будь-яких технічних та структурних реорганізацій. Навіть втратили гостру актуальність матеріали, наприклад, доповіді позаминулорічної конференції або матеріали завершеної виставки, які не слід видаляти, а переводити в архівну частину сайту. Це забезпечить необхідну інформаційну міцність сервера, яка з роками буде лише підвищуватися. Повністю звільнитися від інформації має сенс сторінка лише тимчасового характеру.

Оперативність поновлення даних забезпечує постійне підтримання сайту в актуальному стані. Відомо, що в Мережі вимоги до актуалізації інформації набагато вище, ніж вимоги до оновлення друкованих видань. Велике значення має як регулярне поповнення електронного каталогу новими масивами бібліографічних записів, або публікація бюлетенів нових надходжень, так і своєчасне розміщення інформації про майбутні та поточні події життя бібліотеки. Також оперативно повинно проводитися оновлення посилань на зовнішні ресурси, щоб не допускати старіння інформації. Регулярне оновлення та поповнення відомостей, як ніщо інше сприяють збереженню інтересу до сервера у його постійних відвідувачів і, відповідно, підвищують його популярність. Слід постійно пам'ятати одне з правил, вироблене цифровою спільнотою: застаріле наповнення сайту часто виробляє гірше враження, ніж навіть його відсутність.

Доступність сторінок складається з декількох чинників, головним з яких є технічна "стійкість" web-сервера, що складає турботу штату системних адміністраторів. Однак на доступність інформації може вплинути і оформлення сторінок. Зловживання ілюстративними матеріалами, аудіо-і відеофрагментами, які "важать" набагато більше звичайного тексту, може відчутно знизити швидкість передачі даних і, таким чином, значною мірою ускладнить або зробить абсолютно неможливим їх використання. Про це треба постійно пам'ятати і користуватися графіком, а тим більше звуком і відео, в розумних межах.

Зовнішнє оформлення web-сторінок не має кардинального значення, хоча дивитися на вишуканий фон і зі смаком зроблену анімацію, звичайно, приємніше, ніж на тужливо-сірі сторінки. Природною вимогою є однаковий стиль оформлення всього сервера. В даному випадку хорошою школою може стати перегляд як можна більшої кількості бібліотечних серверів і вироблення на цій основі власних естетичних критеріїв. Ті сторінки, які особливо сподобалися можна використовувати, на перших порах, у вигляді шаблону, залишивши незмінним оформлення і замінивши заголовки і текст. Сучасні браузері дозволяють без праці зберігати на своєму комп'ютері будь-які зображення, включаючи анімаційні зображення (для цього використовується права кнопка миші). Існують також спеціальні сервери, що містять безкоштовні засоби для прикраси web-сторінок. Важливо лише стежити, щоб запозичені об'єкти не представляли чийось власність і, відповідно, не перебували під захистом авторського права.

Слід завжди пам'ятати, що вишуканий зовнішній вигляд сайту не самоціль і гарний лише той дизайн, який працює на утримання.

Після створення або поновлення сторінок і перед їх завантаженням безпосередньо на сервері необхідно провести перевірку тексту на наявність орфографічних помилок. Оновлення матеріалу на сайті відбувається дуже динамічно і, звичайно, далеко не завжди вистачає часу на уважну вичитку розміщуваних матеріалів. Однак варто взяти за правило, що текст, який не пройшов перевірку на правопис за допомогою спеціального модуля текстового редактора, не може бути відправлений на сайт. Навіть після цих перевірок тексти нерідко містять граматичні та синтаксичні помилки, проте їх число не настільки велике, як те що матеріали завантажувалися відразу по мірі їх створення. Особливість електронного тексту така, що помилки на моніторі комп'ютера важко помітні, і тому багато з джерел Інтернету рясніють численними помилками.

Створення та оновлення web-сайту поступово перетворюється на рутинну бібліотечну роботу. Як правило, спочатку вона виконується співробітниками відділу автоматизації. Проте з часом управління змістом сайту все більше переміщується в підрозділи, що відповідають за зв'язки з громадкістю та інформаційну діяльність бібліотеки.

В даний час більшість сайтів бібліотек робиться "вручну" - кожна сторінка створюється окремо. Це досить трудомісткий процес, тому з'являється все більше число програмних продуктів, творці яких прагнуть максимально спростити цю роботу. Типовим прикладом є програмний пакет Microsoft Office, в якому реалізована можливість одночасно зі створенням паперової копії (а можна і без неї) готувати та розміщувати на сайті її електронний аналог без будь-якого знання HTML. Ця функція передбачена в текстовому редакторі Word, текстовому редакторі Excel і програму створення презентацій PowerPoint.

Згодом ручна технологія все більше витіснятиметься спеціальним програмним забезпеченням для управління змістом web-серверів. Ці програми, що отримали назву CMS (Content Management System - система управління контентом), покликані забезпечити ефективне управління інформаційним наповненням корпоративних сайтів, якими є сайти великих бібліотек. Використання програм CMS дозволяє виключити постійну залежність від технічних фахівців при створенні досить складних додатків, включаючи постійне оновлення розділу новин, обмін даними з іншими серверами, поповнення електронного каталогу та інших подібних операцій, не кажучи вже про "простому" створення або редагування змісту web-сторінок.

Слід очікувати, що на рубежі 2011/2012 років web-сайти бібліотек остаточно трансформуються в невід'ємний елемент обслуговування читачів, стаючи звичним інструментом їх діяльності. Аналіз тенденцій розвитку програмного забезпечення для Всесвітньої павутини дозволяє припустити наявність в перспективі таких компонентів бібліотечних сайтів, як "профілі" читачів, що формуються на основі відомостей про їх інформаційні потреби. У цьому випадку, про візит на сайт бібліотеки, кожен читач матиме можливість отримати персоналізовану інформацію, що відповідає його інтересам. Це можуть бути, наприклад, відомості про останні надходження і нові сайти Інтернет за потрібною темою. На персональному робочому столі, на бібліотечному сервері, читачі зможуть зберігати свої закладки на Інтернет-ресурси, копії джерел, отримувати автоматично огляди заданої проблематики. Все це, безсумнівно, підвищить авторитет і привабливість бібліотеки для користувачів.

Використана література

1. Законодавчі та нормативні документи України у сфері інформації, видавничої та бібліотечної справи: тематична добірка. У 2-х ч. Ч. 1. Правове регулювання у сфері інформації. - К. : Книжкова палата України, 2002. - 124с.